

Władyka, Wiesław

"Przewrót majowy", Andrzej Garlicki, Warszawa 1978 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 71/1, 198

1980

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

Andrzej Garlicki, *Przewrót majowy*. „Czytelnik” Warszawa 1978, s. 408.

Pierwsza naukowa monografia poświęcona przewrotowi majowemu, przy czym autor przede wszystkim próbuje ukazać przyczyny załamania się systemu parlamentarnego w Drugiej Rzeczypospolitej oraz naświetlić wiele istotnych zjawisk poprzedzających zamach Piłsudskiego. Dużą rolę odgrywa więc w książce analiza wad i zalet parlamentaryzmu polskiego w latach 1922—1926, także omówienie przygotowań piłsudczyków do działań i wykorzystanie przez nich sprzyjających im nastrojów społecznych oraz dezorientacji wielu grup politycznych.

Praca zawiera także dokładne omówienie samych wypadków majowych, wzbogacone o interesujące aneksy, m.in. sprawozdanie z prac Komisji Likwidacyjnej gen. broni Żeligowskiego, zestawienie statystyczne strat w ludziach w czasie od dnia 12 do 15 maja 1926 r., stany liczebne oddziałów spoza Warszawy i najbliższych okolic. Całość chronologicznie doprowadzona jest do letnich miesięcy 1926 r., co pozwala Garlickiemu ukazać zarysowujące się tendencje w polityce Piłsudskiego, czego pewnym wyrazem jest tzw. nowela sierpniowa. Pozwala to stwierdzić autorowi, że parlament w nowej, pomajowej sytuacji politycznej „wprawdzie pozostał, ale utracił swą rolę nadrzędną a w miarę upływu czasu stawał się coraz bardziej dekoracją maskującą dyktaturę”.

Wśród szeroko wykorzystanej literatury naukowej, materiałów archiwalnych i rękopiśmiennych zwracają uwagę bardzo cenne Akta Komisji Likwidacyjnej Żeligowskiego przechowywane w Instytucie Piłsudskiego w Stanach Zjednoczonych.

W. W.

Tomasz Szarota, *Okupowanej Warszawy dzień powszedni. Studium historyczne*, „Czytelnik”, wyd. 2 rozszerzone, Warszawa 1979, s. 508.

Drugie wydanie tej pracy znacznie różni się od pierwszego (1973) co wynika chociażby z faktu, iż autor rozszerzył je o blisko 12 arkuszy wydawniczych. Pewne wątki, poprzednio już zarysowane, zostały rozwinięte, pojawiły się też nowe a niektóre rozdziały, zwłaszcza ostatni, zostały gruntownie zmienione. Książka jest interesującym studium dnia codziennego warszawiaków w latach 1939—1944 (bez okresu powstania) i jest dobrym świadectwem dla cieszącej się coraz większą popularnością postawy badawczej zmierzającej do ukazywania przeszłości w jej „codzienności”, „powszedności”. Szarota postawił sobie dwa zasadnicze cele, po pierwsze próbował opisać warunki egzystencji w okupowanym mieście (warunki bytowe takie jak źródła dochodów, koszty utrzymania, pożywienie, ubiór, komunikacja itd., oraz sferę duchową i obyczajową — życie kulturalne, rozrywki, mentalność, nastroje i postawy), poza tym przedstawić funkcjonowanie hitlerowskiego systemu rządów okupacyjnych oraz sposobów i środków stosowanych w obronie przez społeczeństwo polskie. „Starcie się obu tych systemów doprowadziło do powstania bodajże — najbardziej charakterystycznego zjawiska tamtych lat — podwójnego nurtu życia. Jeden z nich, toczący się na powierzchni, oficjalnie, był życiem „na niby”, drugi, podziemny, istniejący wbrew woli okupanta, był życiem prawdziwym”.

Autor korzystał z materiałów archiwalnych, pamiętników, dzienników i kronik okupacyjnych, drukowanych i nie publikowanych, poza tym z prasy, wydawnictw i literatury przedmiotu. Materiał źródłowy odgrywa w książce istotną rolę narracyjną, gdyż Szarota często się doń odwołuje zamieszczając obszerne wypowiedzi świadków opisywanych wydarzeń, co wzbogaca wrażenia czytelnicze i pozwala lepiej zrozumieć atmosferę życia codziennego w okupacyjnej Warszawie. Praca składa się z pięciu części: „Miasto i ludzie”, „Warunki bytowe”, „Życie kulturalne”, „Oblicze wroga”, „Nastroje i postawy”; dużą rolę grają w niej ilustracje, bardzo wymowne i starannie dobrane.

W. W.